

Żyją cicho i niezauważalnie dla świata zewnętrznego zaabsorbowanego codzienną pogonią za dobrami materialnymi, karierą, sukcesami... . Rzadko zauważysz ich na ulicy, bo wózek lub sam człowiek jest zbyt ciężki, aby matce udało się znieść go po schodach lub po prostu dlatego, że obawia się ona reakcji ludzi na nietypowe zachowania syna lub córki. Oglądają świat zza okna lub barierki balkonu...

Dziecko z niepełnosprawnością umysłową w stopniu lekkim i głębokim.

Człowiek jest istotą bardzo złożoną. W holistycznym ujęciu człowiek stanowi pewną zintegrowaną całość, na którą składają się sfery: fizyczna, psychiczna i społeczna. Prawidłowe funkcjonowanie wszystkich aspektów tej całości świadczy o zdrowiu i pełnoprawności jednostki. Jednak pod wpływem niekorzystnych czynników może wystąpić zaburzenie działania zintegrowanych i wzajemnie uwarunkowanych elementów omawianej całości. Pojawia się wtedy choroba lub niepełnosprawność, która może ograniczać, a nawet uniemożliwiać człowiekowi funkcjonowanie w społeczeństwie i wypełnianie czynności wynikających z wieku i roli społecznej.

Upośledzenie umysłowe najczęściej definiowane jest jako stan charakteryzujący się znacznym obniżeniem poziomu ogólnego funkcjonowania intelektualnego, któremu towarzyszą istotne ograniczenia w zakresie funkcjonowania adaptacyjnego – właściwego dla danego okresu rozwojowego. Ograniczenia te mogą dotyczyć następujących obszarów funkcjonowania: porozumiewania się; samoobsługi trybu życia domowego; kontaktów społecznych; korzystania z dóbr społeczno-kulturowych, kierowania sobą; troski o zdrowie i bezpieczeństwo; zdolności szkolnych; sposobu organizowania czasu wolnego i pracy. O upośledzeniu mówimy wtedy, gdy ograniczenia dotyczą dwóch lub więcej wymienionych obszarów. Ważnym kryterium diagnozy upośledzenia umysłowego jest wystąpienie objawów przed 18 r.ż..

Istotą upośledzenia umysłowego jest uszkodzenie i niedorozwój centralnego układu nerwowego, a przede wszystkim kory mózgowej. Charakterystyczną cechą wszystkich uszkodzeń mózgowych jest ich względna stałość. Jednak osoby z niedorozwojem umysłowym rozwijają się nie tylko fizycznie, ale również pod względem psychicznym i społecznym. Na

skutek różnych uszkodzeń istnieją jednak różnice w zakresie stopnia rozwoju psychicznego, opóźnienia a także zmian porządku w rozwoju poszczególnych cech.

Klasyfikacje przyczyn upośledzenia umysłowego są różne, różne czynniki prowadzić mogą do bardzo podobnych zaburzeń w funkcjonowaniu psychicznym jednostki. Z punktu widzenia przyczyn upośledzenie umysłowe podzielić można na 2 zasadnicze grupy, różniące się typem uwarunkowań: głębsze upośledzenie umysłowe i lżejsze upośledzenie umysłowe.

W grupie głębszego upośledzenia umysłowego często można określić czynnik etiologiczny, zaś w grupie lekkiego upośledzenia na ogół mamy do czynienia z uwarunkowaniem wieloczynnikowym.

Międzynarodowa klasyfikacja chorób wskazuje na następujące przyczyny niedorozwoju umysłowego:

- po zakażeniu i zatruciach,
- wskutek urazu lub działania czynników fizycznych,
- z zaburzeniami przemiany, wzrostu lub odżywiania,
- w wyniku ciężkiej choroby mózgu występującej po urodzeniu np. dziecięce stwardnienie rozległe,
- wskutek chorób i zespołów wywoływanych przez (nieznane) czynniki działające w życiu płodowym,
- wskutek anomalii chromosomalnych,
- wskutek braku podniet psychosocjalnych (kulturowych),
- inne bliżej nieznane np. idiopatyczny, o nieznanym przyczynie.

W literaturze dotyczącej badań nad upośledzeniem umysłowym dominuje przekonanie, iż rozwój każdej jednostki o obniżonej sprawności intelektualnej, to ciąg negatywnych doświadczeń. Niepowodzenia występują tak często w życiu dziecka upośledzonego, że wytwarzają one w końcu oczekiwanie porażki w każdej nowej sytuacji. Jeśli stanie się ono stałą cechą osobowości dziecka, to ogranicza i blokuje jego aktywność, skłania je do działania według zasady osiągania jak najmniejszego sukcesu, bez ryzyka poniesienia kolejnej porażki. Dlatego też większość dzieci upośledzonych umysłowo częściej przejawia tendencje do negatywnych interakcji społecznych. Dzieje się tak dlatego, że dzieci te są częściej niż ich rówieśnicy w normie intelektualnej odrzucane w sposób jawny lub ukryty przez rodzinę, grupę rówieśniczą, osoby znaczące.

Zachowanie dzieci upośledzonych umysłowo charakteryzuje się impulsywnością, brakiem przemyślenia, konsekwencji i przewidywania. Sposób działania i reagowania zależy przede wszystkim od ich temperamentu. Dzieci upośledzone umysłowo wykazują brak inicjatywy i samodzielności, łatwo ulegają sugestii, charakteryzują się biernością, słabą ruchliwością psychiki i słabym krytycyzmem.

Jako charakterystyczne cechy sfery emocjonalno-motywacyjnej osób z obniżoną sprawnością intelektualną najczęściej wymienia się:

- oczekiwanie niepowodzenia;
- uzależnienie się od otoczenia zewnętrznego, wyuczona bezradność;
- wysoki i bardzo wysoki poziom lęku;
- zaburzenia typu zahamowania lub nadpobudliwość;
- tendencje do podtrzymania pozytywnych lub negatywnych interakcji społecznych (deprywacja społeczna);
- gniew, wrogość, agresywność.

Faktem jest, że niepełnosprawność narusza najcenniejsze wartości człowieka, czyli zdrowie, sprawność fizyczną, zdolność do wypełniania podstawowych zadań społecznych oraz stanowi pewną przeszkodę w realizacji własnych celów. Każda zatem choroba czy niepełnosprawność stwarza potrzebę opieki i wsparcia.

Dziecko upośledzone umysłowo nigdy nie wyzdrowieje, bo upośledzenie nie jest chorobą. Nigdy też nie nastąpi taki skok w jego rozwoju poznawczym, że osiągnie iloraz inteligencji mieszczący się w granicach normy. To nie znaczy jednak, że dziecko „stoi w miejscu” – ono stale rośnie, rozwija się fizycznie. To dziecko osadzone jest w środowisku społeczno-kulturowym, przyrodniczym, technicznym, ma prawo w nim żyć, korzystać z jego dóbr, zmieniać je, na ile to możliwe.

Tylko dobra współpraca lekarzy, pedagogów, wychowawców, nauczycieli i rodziców w procesie opiekuńczo-wychowawczym prowadzi do prawidłowego funkcjonowania w społeczeństwie. Dlatego dobrze się dzieje, że coraz częściej mówi się o edukacji dzieci upośledzonych umysłowo. Wszystkie dzieci z poważnymi problemami rozwojowymi powinny jak najwcześniej uzyskać fachową pomoc. Dobrze jest, kiedy rodzice zapewniają im miłość oraz opiekę.

